

03650

Sublet

Academia Naturalis

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ȘTIINȚIFICE
SERIA III TOMUL I MEM. 9

ORGANIZAREA
MUZEELOR
ÎN ROMÂNIA

DE
DR. GR. ANTIPA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

CULTURA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1 9 2 3

27 Aprilie 1923
Comitetul de Studii în St. Naturală
Biblioteca de Studii în St. Naturală

BIBLIOTECA
Inv. Nr. 411
"Studenților Naturaliști"

Biblioteca Centrală Universitară
București
Cota 63650 Dublet
Inventar 155232

ORGANIZAREA MUZEELOR ÎN ROMÂNIA

B.C.U. Bucuresti

C155232

DE
DR. GR. ANTIPA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedința dela 16^{II} Februarie 1923

legi,

România nouă se află într'o perioadă de completă reorganizare. Fiecare om de stat și fiecare persoană care are a conduce o ramură oarecare de activitate trebuie să-și revizuiască programul său și să-l pună în concordanță cu problemele mari ale noului stat. Asupra oamenilor de știință, mai cu seamă, apasă o grea răspundere, căci lor le revine rolul principal de a studia toate problemele, de a găsi soluțiile lor firești și de a îndruma reformele, lăsând apoi oamenilor politici găsirea modalităților pentru înfăptuirea lor.

Intre problemele mari, menite a asigura viitorul neamului nostru, este desigur problema culturală care trebuie să ne preocupe în prima linie. Numai pe această cale, se poate spori puterea colectivă a națiunii, se poate înălța nivelul ei moral, intelectual și material și se poate ajunge la o comunitate de gândire și de simțire a tuturor fiilor patriei întregite și deci la o unitate sufletească a întregii națiuni.

Pentru a putea ajunge la un asemenea sfârșit, fiecare e dator, înainte de toate, de a-și revizui instrumentele de care are a se servi în activitatea sa, a le desvoltă și a le potrivi scopului pentru care vrea să le întrebuințeze.

Intre instrumentele culturale de care se poate dispune, fără îndoială că muzeele au a îndeplini — după școală — un rol de căpetenie.

155232

R.P.S.

Ca unul care m'am ocupat o viață întreagă atât cu organizarea unui muzeu cât și cu problema muzeelor în general, am crezut de a mea datorie să elaborez un plan general pentru dezvoltarea, perfecționarea și organizarea acestor instrumente de cultură în România și pentru utilizarea lor cât mai intensivă în serviciul ridicării nivelului general cultural al țării. Aceasta este chestiunea pe care am onoare a v'o expune în studiul de față.

I. INSEMNAȚATEA GENERALĂ A MUZEELOR ȘI EVOLUȚIA LOR.

Un învățat american, Mr. Brown Goode, a zis, într'o interesantă conferință, că: «Gradul de cultură al unui popor se recunoaște după starea muzeelor sale».

În adevăr muzeele sunt produse ale unor profunde necesități culturale ale anumitor popoare de elită, și, la rândul lor, ele singure constituiesc cele mai puternice instrumente pentru înaintarea și răspândirea culturii și științei.

În muzee se concentrează tot felul de obiecte și documente privitoare, fie la țări cu natura lor și ființele cari le locuiesc, inclus. om (muzeele de istorie naturală incl. antropologie și etnografie), fie la activitatea culturală a popoarelor (muze de istorie culturală, preistorie, antichități, muzee de artă, muzee tehnice, etc.).

Începând ca simple colecțiuni de «rarități» și «curiozități» (mai cu seamă în palatele suveranilor și în castelele senioriale, cărora le dădeau o splendoare mai mare), ele au devenit în timpurile moderne cele mai însemnate institute de cercetări științifice și de răspândirea științei în toate clasele societății, reorganizându-se anume pentru a putea corespunde cât mai bine îndeplinirii acestor două principale roluri.

Pe de o parte, necesitățile învățământului de toate gradele și categoriile — cari caută a înlesni învățarea științelor pozitive după obiecte concrete în locul descripțiunilor abstracte — și necesitățile educației și culturii populare — cari caută a da cunoștințelor științifice o răspândire cât mai largă în toate păturile societății —; toate acestea au împins spre o organizare sistematică a colecțiilor ca să poată corespunde *scopurilor instructive și educative*.

Pe de altă parte, necesitatea ca fiecare popor să-și cunoască cât mai adânc natura țării sale — cu frumusețile ei, cari-l leagă sufletește de dânsa și cu bogățiile ei, cari-i deschid noi posibilități de muncă și deci de propășire — precum și necesitatea intelectuală și materială de a cunoaște cât mai bine natura tuturor mărilor și țărilor de pe fața globului — spre a găsi și crea noi posibilități de muncă și de viață pentru popoarele continentului nostru, cari au ajuns a avea o suprapopulație —; toate acestea au împins muzeele la organizarea de *secțiuni pur științifice* — cu biblioteci, laboratoare, depozite de colecțiuni de studii și de comparație etc. și cu personal competent — spre a putea organiza explorări și spre a putea prelucra în mod științific materialele și colecțiile adunate de ele.

Astfel fiind, muzeele — descendentele vechilor «camere de rarități și de curiozități» — au fost acele, cari au schimbat în mod radical învățământul științelor naturale, dându-le acestora posibilitatea să ajungă la desvoltarea enormă la care le vedem astăzi și să cucerească prin rezultatele lor lumea. Tot muzeele au fost, în prima linie, institutele care au pregătit și au pus bază științifică atât marilor întreprinderi economice și colonizărilor interne din fiecare țară, cât și colonizării întregului glob și creări de posibilități de muncă și de viață pentru rassa albă în locurile cele mai neospitaliere ale globului. Tot muzeele au fost, în fine, acele care au păstrat, spre a fi studiate, toate acele comori de amintiri ale trecutului și de urme din viața popoarelor, punându-le în stare să-și reconstituiască evoluția vieții lor etnice cât și modul cum s'a desfășurat întreaga activitate a omului pe toată fața pământului.

Față de asemenea probleme gigantice, importanța muzeelor a devenit covârșitoare și numărul lor a crescut în ultimele decenii cu o rapiditate neînchipuită. Toate aceste muzee noi nu mai sunt însă numai păstrătoare de amintiri scumpe și de reliquii sau de rarități și curiozități, ci au devenit acum serioase institute științifice, cu o anume organizare, tot mai perfecționată, spre a servi ca *institute de cercetări și colecțiuni publice și didactice*.

Nevoia unei astfel de organizări tot mai perfecționate, — bazată pe un plan sistematic, cu metode de colectare, de prepa-

rare, de conservare, de studiu, de aranjament și de expoziție, de depozitare și înmagazinare cât mai raționale ale colecțiilor, — a condus în ultimul timp la formarea unei științe nouă, *Muzeologia*. Numeroase tratate speciale servesc la expunerea disciplinelor acestei științe și la prepararea personalului competent pentru administrarea, organizarea și conducerea muzeelor; reviste speciale, congrese, etc. aduc mereu noi contribuțiuni spre consolidarea și înaintarea ei.

Numărul mare al muzeelor, create în ultimele timpuri, a adus între ele o diviziune a muncii, atât după felul și cuprinsul studiilor pe cari le urmăresc, cât și după scopurile speciale cărora au a servi și în vederea cărora s'au organizat: Unele sunt *Muzee universale* (Institute mondiale), ale căror colecții urmăresc studiul naturii de pe întregă fața globului, studiul culturii și civilizațiilor în general ș. a. m. d. Acestea sunt marile muzee din capitalele principale ale țărilor civilizate, cum e: British Museum sau Museum of Natural history din Londra, Muzeul dela Jardin des Plantes din Paris, Muzeele de istorie naturală din Berlin, Hamburg, Frankfurt a/M., Dresda, Viena, Bruxelles, Leiden, Cristiania, Petrograd, New-York, Washington, etc. Altele sunt *Muzee naționale*, având de obiect principal studiul și punerea în evidență a naturii țării și poporului ei, cu manifestările sale culturale și cu trecutul său; altele, în fine, sunt *Muzee provinciale sau regionale*, având de obiect studiul unor anume regiuni, provincii, districte, etc.

Apoi ele sunt specializate după *anume științe sau arte* cu cari se ocupă: muzee zoologice, botanice, mineralogice, etnografice, antropologice, etc., muzee agricole, oceanografice, tehnice, etc., muzee istorice, muzee de pictură, sculptură arte decorative, și a. m. d.

În fine ele se mai deosebesc și după rolul pe care au a-l îndeplini: muzee populare sau publice, muzee universitare (Lehrsammlungen), muzee școlare (în centrele mai mari de școli).

Fiecare din aceste numeroase categorii de muzee au o organizare potrivită scopului căruia au a servi: unele, cum sunt muzeele cele mari, au a servi în acelaș timp la toate trei scopurile — colecții publice, colecții didactice și colecții științifice — și

au, pentru fiecare, secțiuni cu organizări speciale; iar altele sunt mai mult institute de cercetări științifice speciale sau mai mult colecții publice și didactice.

II. MUZEELE DIN ROMÂNIA ȘI STAREA LOR ACTUALĂ.

Această scurtă ochire asupra evoluției muzeelor, a necesităților la cari au ele a răspunde și a organizării lor în țările din apus, ne arată în deajuns importanța primordială la care au ajuns ele, atât ca instrumente pentru răspândirea culturii și ca mijloace de învățământ, cât și ca institute de cercetări științifice. Să vedem acum ce rol au a îndeplini muzeele în România? care sunt problemele pe cari au ele a le rezolvi aci? și ce organizare le trebuie dată?

I. NEVOILE LA CARI AU A RĂSPUNDE MUZEELE DIN ROMÂNIA.

Pentru a putea răspunde la aceste întrebări trebuie să căutăm mai întâiu a ne lămurii: cari anume sunt nevoile țării cari pot fi satisfăcute prin muzee și ce anume feluri de muzee ne trebuie pentru a corespunde acelor nevoi speciale? Căci, trebuie să ne lămurim bine că nu orice muzeu copiat sau adus din străinătate poate să ne fie de folos; ele trebuie să crească din nevoile noastre proprii, din pământul țării, din firea și din nevoile culturale ale poporului nostru.

Fără a mai da multe explicațiuni, voiui formulă în scurt aceste nevoi:

A. — NEVOI ȘTIINȚIFICE:

1. Cultivarea generală a fiecărei științe sau arte și adunarea materialelor necesare pentru acest scop.

2. Studiul amănunțit al naturii țării: solul, subsolul, apele, fauna și flora, condițiunile generale biologice și raporturile dintre mediul de a trăi și ființele viețuitoare.

3. Studiul științific al poporului român. Raporturile dintre om și mediul său de a trăi. Antropologia poporului român.

Etnografia poporului român, cultura sa materială și sufletească. Etnografia fragmentelor de alte popoare care conviețuiesc în această țară și raporturile lor de cultură materială și sufletească cu poporul român. Sociologia poporului român. Trecutul poporului român și al țării sale.

4. Punerea în evidență a frumuseților și bogățiilor țării și a mijloacelor de a le desvoltă.

5. Punerea în evidență a predispozițiilor, însușirilor și aptitudinilor trupești și sufletești ale poporului român și a mijloacelor de a le desvoltă.

6. Participarea la studiul tuturor chestiunilor științifice generale cari au o însemnătate pentru țară noastră și adunarea materialelor necesare pentru acest scop.

E vorba dar de o serie de studii fundamentale asupra țării și locuitorilor ei, pe baza cărora poporul român, pe de o parte, să ajungă a-și cunoaște toate tainele naturii țării sale cu frumusețile și bogățiile ei, spre a fi în stare să găsească mijloacele de a le desvoltă și astfel de a-și cuceri pe deplin patria și de a-și strânge tot mai mult legăturile de pământul pe care s'a născut și pe care l-a fructificat și înfrumusețat cu munca sa. Pe de altă parte, să ajungă a se cunoaște pe sine și să fie în stare a-și desvoltă puterile fizice, morale și intelectuale, spre a-și inobilă firea și a-și asigura prin munca și capacitatea sa locul cuvenit între popoarele de elită ale lumii.

Toate aceste studii fundamentale, cari vor avea o înrâurire atât de profundă asupra desvoltării țării și asupra vieții poporului nostru, nu se pot face însă decât pe baza unui bogat material adunat — prin explorări științifice anume organizate —, clasificat și conservat în Muzeu, spre a fi la dispoziția oamenilor de științe cari urmăresc aceste chestiuni. Și apoi, pe baza unor colecțiuni generale științifice, cari să servească drept material de comparație pentru studiarea și determinarea materialului și colecțiilor adunate din țară.

B. — *NEVOI DIDACTICE:*

1. *Colecțiuni pentru nevoile învățământului superior, a fiecărei ramure de științe pozitive, pure și aplicate. Colecțiuni generale*

de obiecte, preparate, modele, schițe explicative, reconstrucții, grupe, etc.

2. *Colecțiuni școlare* pentru nevoile învățământului secundar și inferior.

3. *Colecțiuni de știință aplicată pentru nevoile școalelor speciale*, cu modele, explicațiuni, etc. din toate ramurile: agricultură, pomologie, viticultură, silvicultură, piscicultură, apicultură, sericultură; culturile mari de cafea, de ceaiu, orez, bumbac, cacao, etc.; vânat și blănării, merciologie, produse și exploatari miniere, etc., etc.

C. — NEVOI DE POPULARIZARE:

1. *Cultura generală.*

Colecțiuni generale din fiecare ramură științifică, aranjate după un plan sistematic de popularizare adaptat stării și nevoilor culturale ale tuturor păturilor cari alcătuiesc societatea noastră. Rarități (originale sau modele). Noutățile științifice principale (ținute mereu la curent, spre a desvoldă interesul pentru știință). Metode de exploatarea naturii de pe tot globul și de cercetări științifice. Explicarea legilor fundamentale ale naturii prin obiecte, modele și schițe, ș. a. m. d.

2. *Cunoașterea patriei și cultivarea sentimentului iubirii de patrie.* Natura patriei (solul, subsolul, apele interioare, marea, clima, fauna și flora, cu raporturile lor reciproce). Bogățiile și frumusețile principale ale patriei. Poporul cu diferitele sale tipuri; viața sa în diferitele regiuni ale țării și îndeletnicirile sale. Vieța din trecut a poporului.

3. *Cultura profesională.* Răspândirea cunoștințelor și metodelor privitoare la diferitele îndeletniciri practice, ca: agricultură, silvicultură, piscicultură, pomologie, tehnologie, etc. Mijloace intuitive de a instrui și perfecționa pe fiecare în ramura sa. Propagarea cunoștințelor tehnice (după modelul Muzeului Național din München) ș. a. m. d.

În satisfacerea tuturor acestor nevoi fundamentale ale țării și ale propășirii poporului nostru, muzeele au fără îndoială rolul de căpetenie, cu condițiune numai ca ele să fie organizate conform cerințelor problemelor mai înalte ce au a le rezolvi și să fie puse în stare de a-și îndeplini misiunea lor.

Să vedem dar ce organizațiune trebuie să creăm și ce politică trebuie să urmeze statul în această chestiune.

2. MUZEELE DIN VECHIUL REGAT.

Ca și în alte state, și la noi muzeele s'au născut dintr' o dublă necesitate și deci pe 2 căi: 1, dintr' o necesitate culturală a populațiunii și deci prin *inițiativă privată* și 2, din necesitatea statului de a avea la dispoziție aceste instrumente puternice pentru a putea înrâuri asupra înaintării și răspândirii culturii și științei, deci din *inițiativă oficială*.

Din nenorocire, pe amândouă căile nu s'a ajuns decât rare ori la rezultate durabile:

Inițiativa privată nu a izvorât din nevoi culturale profunde ale unei largi păture a populațiunii, ci numai din entuziasmul unor persoane de elită, cari, de îndată ce s'au stins din viață, a rămas în părăsire și opera lor. Astfel s'a întâmplat cu *Cabinetul de istorie naturală* al societății de medici și naturaliști din Iași, care a fost creat cu mult entuziasm la 1832 de doctorii Zota, Cihac și Sabo, ajungând la o remarcabilă desvoltare, și unde, odată cu dispariția din viață a fondatorilor, a încetat și interesul ce i se purtă, așa că Muzeul a rămas astăzi aproape în părăsire și nu mai are vre-o valoare științifică și aproape nici chiar didactică. Cu toate că aceasta reprezintă o pierdere enormă pentru un centru universitar și școlar atât de important ca Iașii, nici până azi nu se observă o reacțiune serioasă din partea populației, afară doar de silințele ce și le dă unul dintre profesorii de zoologie dela Universitate de a mai salva ce poate fi salvat; firește, cu atât mai puțin încă se observă vreun interes din partea Statului spre a pune odată un capăt unei astfel de stări.

Din fericire, pe la unele din laboratoarele universității, se găsesc câteva colecțiuni mai bune, între cari cele ale Institutului de Parazitologie au o reală valoare, nu numai didactică ci și științifică.

Pinacoteca din Iași e într' o stare mai bună, ba chiar în multe privințe superioară celei din București.

Inițiativa oficială a pornit și ea tot numai din entuziasmul

unor persoane de elită, și aceasta a încetat odată cu dispariția lor din viață. *Muzeul de istoria naturală din București* a fost creat cu mult entuziasm la anul 1836 de Ghica-Vodă și de fratele său Alexandru, care pe atunci era Ministru al Instrucțiunii Publice. El s'a dezvoltat foarte bine sub primii directori Wallenstein și Fererati, care au înmulțit colecțiunile atât cu animale din țară cât și cu bogata donațiune a Muzeului din Turin; dar, dela 1864, el a început a decădea, așa că chiar o serie de colecțiuni zoologice și etnografice foarte importante, cari au sosit ca donațiuni din străinătate, s'au stricat, rămânând împachetate în lăzile în cari au fost trimise. Abia pe la 1888 un alt entuziast, dr Brândză — ajutat de Ministrul Instrucțiunii Publice D. A. Sturza — a salvat măcar o parte din colecții — herbariile — pentru a organiza cu ele Institutul și Muzeul botanic dela Cotroceni. Din tot restul Muzeului, numai colecțiunile paleontologice au făcut în acest timp oarecare progrese și au fost în urmă cedate laboratorului de paleontologie dela Universitate.

În 1894, fiind numit director al acestui Muzeu, am salvat puținul ce se mai putea salva din colecțiunile zoologice — aproape toate mâncate de molii — și am început a aduna tot felul de colecțiuni — fauna, flora, mineralogie, geologie, etnografie, antropologie, etc. — spre a putea organiza din ele un nou muzeu. Dacă, în silințele mele de a construi un local special, am întâmpinat multă bunăvoință și sprijin din partea marelui nostru Rege întemeietor și a neuitatului său sfetnic Dim. A. Sturdza, nu pot totuși zice că un sprijin serios oficial mi-a fost acordat cu toată liberalitatea cuvenită. Statul a cheltuit în total, în cei 29 ani de când conduc acest institut, numai 340.000 lei pentru construcția localului și vre-o 260.000 lei pentru material de laborator, colecții, instalații, etc. Valoarea actualului Muzeu este însă astăzi de aproximativ 10.000.000 lei aur. Tot restul a fost cerșit de mine prin străinătate; și, cu mari sacrificii personale și aproape fără ajutoare, am putut înjgheba acest Institut, în care se perindă astăzi aproape $\frac{1}{2}$ milion de vizitatori pe an și în care Universitatea și școlile pregătesc tineretul.

Firește dar, că sunt și eu în drept de a fi îngrijorat de soarta acestui Institut în viitor. Și cum să nu fie justificată această

îngrijorare, când în cercurile conducătoare nu văd nici un interes serios pentru a-l desvoltă, când — chiar acum 2 ani — 2 miniştri au cerut evacuarea colecţiilor, unul pentru a mută în acest local biourile unei administraţii de căi ferate, iar altul pentru biourile şi aşă zisul Muzeu social (?) al Ministerului Muncii. O asemenea mentalitate şi o atât de puţină apreciere a valorii unui institut cultural de prima ordine, care corespunde la o atât de mare necesitate culturală a poporului nostru — dovedă şi numărul extraordinar de mare al vizitatorilor săi — nu poate fi fireşte, decât cu totul descurajatoare pentru oricine.

Tot cam astfel se petrece şi cu colecţiile celorlalte 2 muzee principale ale ţării: Muzeul de antichităţi şi Muzeul de Artă Naţională cu Pinacoteca.

Statul a mai creat în urmă, fără nici un sistem, încă o întregă serie de *Muzee speciale*, cheltuind adeseori sume mari, (fireşte în dauna celor 3 Muzee principale care au fost lăsate în părăginire). Aceasta a făcut-o însă numai în urma stăruinţelor unor funcţionari dornici de a face ceva pentru ţară, dar le-a lăsat imediat în părăsire de îndată ce acele persoane bine intenţionate ieşiau din funcţiune. Niciodată, însă, asemenea creaţiuni oficiale (Muzeu industrial, Muzeu social, Muzeu pedagogic, etc.) n'au pornit din aplicarea metodică a unui program general cultural, în care fiecare categorie de muzee să-şi aibă rolul indicat.

Astăzi e plină capitala cu asemenea muzee speciale — adică, de obicei, un local, cu câteva vitrine luxoase dar nepractice, în care sunt aşezate câteva obiecte sau unele modele, adeseori banale — dar cari în mare parte, nu servesc nici unui scop important cultural şi nu aduc vre un serviciu real. În schimb însă, toate aceste aşă zise muzee risipesc fonduri însemnate din casa Statului, care s'ar putea întrebuiţi în mod mult mai util pentru întreţinerea adevăratelor muzee, cari abia se mai susţin. Fireşte, nu voi să susţin că muzeele speciale nu ar avea nici o importanţă culturală, dacă ar fi bine organizate în vederea unui scop anumit şi dacă în majoritatea cazurilor nu ar fi decât un fel de jucărie costisitoare. Cred, din contra, că un muzeu special agricol, bine organizat, ar avea cele mai minunate efecte asupra dezvoltării şi perfecţionării procedeelelor

sistematice ale acestei ramure principale de producție a țării; și tot astfel ar fi cu un muzeu tehnic pentru industria noastră. De asemenea cred că *Muzeul militar*, din Parcul Carol, poate fi un bun sîmbure din care să se dezvolte un adevărat muzeu, care să amintească generațiilor viitoare sacrificiile făcute pentru constituirea Statului unitar al neamului românesc; este de dorit numai ca bunele începuturi datorite generalului Amza să fie continuate cu acelaș zel și de urmașii săi.

Râvna de a contribui la progresul țării lor a împins — chiar din vechiul Regat — pe mulți oameni de bine să pună bazele unor începuturi de *Muzee regionale sau județene*: la Galați, institutorul P. Pașa; la Hârșova, institutorul Cotov; la Fălci-ceni, profesorul liceal Ciurea, cu neuitatul folklorist Lupescu și avocatul Goroveiu; la Târgu-Jiu, d-l Moisil, Rola Pikarski; la Iași, inginerul Hălăceanu; la mănăstirea Sinaia, arhimandritul Dionisie, etc.; toți aceștia și mulți alții au adunat tot ce credeau ei că merită a fi păstrat și — cerșind în dreapta și în stînga — au înjghebat câte un sîmbure de Muzeu. Dar, toți acești entuziaști sunt oameni izolați, și cine poate garantă că opera vieții lor va fi continuată? frumoasele începuturi dela Târgu-Jiu sunt dejă pe cale de a se pierde.

Inițiativei private îi mai datorim și unele începuturi de muzee cu un caracter mai general, cum e de ex. *Muzeul Simu* — un muzeu foarte metodic compus și aranjat și necontestabil astăzi de o mare importanță pentru formarea ochiului artistic al studenților în pictură și al publicului nostru; apoi *Muzeul Kalinderu*, cu mai mari pretențiuni dar de o valoare intrinsecă mai mică, *Muzeul Aman*, ș. a. m. d.

Dar și aceste colecțiuni nu-și au toate un viitor asigurat; căci în societatea noastră nu se găsesc încă destule persoane cari să simtă necesitatea creării unor organizațiuni spre a întreține și desvoltă mai departe asemenea comori culturale, cari, oricum, fac parte din avutul național. Soluția, ca Statul să le cumpere dela moștenitorii inițiatorului și să le păstreze *ca muzee aparte* — cum s'a făcut cu *Muzeul Kalinderu* și *Muzeul Aman* — nu este nici ea practică; căci, cu sistemul acesta, se va ajunge să avem o întreagă serie de așa zise muzee generale, cu colecțiuni mediocre — care toate la un loc vor costă spese

mari de întreținere —, pe când nouă ne trebuie, pentru fiecare ramură — științifică, artistică, etc. — *câte un mare muzeu sistematic*, cu colecțiuni de prima ordine și cât se poate de complete. Numai acestea pot îndeplini cu succes adevărata menire culturală a muzeelor generale.

Colecțiunile acelor mici muzee achiziționate de Stat trebuie să dar sortate și împărțite muzeelor provinciale, nepăstrându-se pentru muzeul central decât operele sau obiectele cari în adevăr merită să figureze în el. Obiectele de mai mică importanță umplu aci numai magazinele de dublete și de material de comparație, pe când într'un muzeu provincial ele umplu un gol și sersesc instrucției și educației.

3. MUZELE DIN PROVINCIIILE ALIPITE.

Astfel stau lucrurile în vechiul Regat, atât întrucât privește muzeele oficiale cât și rudimentele — uneori importante — datorite inițiativei private. Nu e tot astfel cu *muzeele din provinciile surori*. După organizarea Statului din care a făcut înainte parte fiecare provincie, depinde și politica ce s'a urmat în chestiunea muzeelor. Fapt este însă că pretutindeni s'a urmat după un sistem, adică a fost o politică și în chestiunea muzeelor.

În Basarabia, unde politica Statului rusesc era de a nu face nimic care să potă trezi amintirile moldovenilor din trecutul lor — după cum căutau să-i înstrăineze și de limba lor, — oficialitatea s'a ferit de a sprijini orice muzeu istoric. Era însă natura acestei provincii care-i interesa, dacă nu ar fi fost măcar decât pentru bogățiile ei de cari puteau să profite. Astfel fiind, Zemstovul din Chișinău a creat în acest oraș un minunat Muzeu provincial de Istorie naturală. Și fiindcă, oricum, un curent puternic poporanist câștigase teren, s'a organizat aci și o secțiunea etnografică, cu industrie casnică, etc., care trebuia să aibă în vedere și poporul român, măcar întrucât privește felul de muncă, costumele și deci arta națională.

Muzeul acesta, cu o organizare rațională — eliminându-se unele falsificări cu tendințe de rusificare și completându-se colecțiunile cu privire la țara și poporul nostru — poate deveni un admirabil sâmbure chiar pentru organizarea în viitor al unui învățământ superior în Basarabia.

În tot cazul, el poate servi imediat ca un institut central pentru studiul științific al naturii Basarabiei și ca un minunat institut de popularizare și de colecțiuni didactice pentru școlile de toate categoriile din acea provincie.

In Transilvania și Banat, muzeele au luat o importanță cu mult mai mare. Atât pe cale oficială cât și din inițiativă privată, s'au organizat muzee aproape în toate centrele mari. Sunt în total 27 muzee, din care unele cu colecțiuni remarcabile. Firește mai toate aceste muzee urmăresc și o anumită tendință: *Statul Ungar* a creat — s'au acordat subvențiuni importante pentru a se creă — muzee luxoase, pentru a da o dovadă populației de strălucirea civilizației sale și a le servi totodată și scopurilor lor de maghiarizare; *Sășii* au făcut muzee serioase spre a pune în evidență vechea lor cultură, cari să le strângă rândurile și să-i apere de pericolele desnaționalizării. *Șvabii din Banat*, popor cu mai puține tradiții dar cu îndeletniciri mai mult economice, au un muzeu cu o organizare mai sobră dar mai practică, căutând prin el a înlesni învățământul și a pregăti populațiunea lor pentru lupta în viața practică. *Românii*, constrânși de împrejurările vitrege în care trăiau, au găsit mai nimerit a-și conserva comorile lor culturale prin biserici și abia la 1905 «Asociațiunea» a putut fondă un Muzeu național la Sibiu¹⁾.

Muzeele Ungurești sunt instalate cu un lux care depășește necesitatea, iar colecțiile lor sunt reprezentate sub un aspect care vizează adeseori mai mult efectul decât nevoia profundă a răspândirii unei adevărate culturi. Muzeele Universității din Cluj (ca Muzeul de Zoologie din Institutul lui Apathy, Muzeul Ardelean, Muzeele dela Institutele Universitare, Biblioteca, etc.) depășesc cu mult modestia și simplitatea pe care o prezintă institutele serioase universitare din apus, și aceasta adeseori și în detrimentul valorii științifice. Muzeul cu Biblioteca din Arad, Casa culturii din Târgul Mureșului, etc., sunt instalate cu un

¹⁾ Scopul studiului de față fiind de a trata numai problema generală a muzeelor din România, nu putem intra în descrierea colecțiilor și organizării fiecărui muzeu. În această privință există însă un foarte detaliat studiu asupra muzeelor din Transilvania de d-l *Coriolan Petranu* intitulat: *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, București 1922 și altul de acelaș autor intitulat: *Rumäniens siebenbürgische Museen*, publicat în: *Studien zur Kunst des Ostens*. Wien 1923 pag. 185—196.

lux care contrastează prea mult cu primitivitatea sau chiar lipsa desăvârșită a școalelor rurale din satele românești din împrejurime. Toate aceste ne arată dar că aceste instituții urmăreau și scopuri de propagandă; totuș, așa cum sunt, ele reprezintă un bogat capital și, reorganizate pe o bază serioasă — mai cu seamă completându-se bibliotecile lor și cu cărți românești și dându-se etnografiei și istoriei poporului Român importanța la care are dreptul ca popor băstinaș în acea țară — ele vor constitui importante instrumente de adevărată cultură.

Muzeele Sașilor sunt izvorâte din o adevărată necesitate culturală a unui popor a cărui civilizație nu e numai o spoyală. Și acestea caută, în adevăr — ceace e și natural s'o facă — să preamărească și să pună în evidență însușirile culturale ale poporului lor, cu toate amintirile istorice care-i leagă între dânșii; totuș, nici chiar în această privință, ele nu se servesc de mijloace ca cele ungurești, ci totul e simplu însă solid și serios.

Ceeace face însă marea valoare a muzeelor Săsești, este, că întregul popor contribue la întreținerea și prosperarea acestor institute. Muzeul Bruckenthal și Muzeul de Istorie naturală din Sibiu sunt institute de prima ordine și în laboratoarele acestui din urmă se fac lucrări adeseori remarcabile asupra naturii Transilvaniei, ca și în orice laborator universitar. La Brașov, Sașii au organizat un Muzeu al țării Bârsei, cu istorie naturală, etnografie, istorie culturală, etc. Conducătorii și organizatorii nu sunt oți oameni cu titluri academice, ci burgezi din oraș (un fabricant de liqueur, un argintar, un litograf, un mic fabricant de salam, etc.), și, cu toate aceste, am rămas surprins de importanța lucrărilor științifice făcute de ei. Bătrânul fabricant de salam Fr. Deubel este unul dintre cunoscuții coleopterologi din Europa și colecția sa din Carpați este unică; fabricantul de liqueur Iulius Teutsch — sufletul și creatorul Muzeului — este un distins etnograf și preistoric. Tot astfel și profesorul Petri dela Seghișoara e un mare entomolog și Muzeul de aci e și el o podoabă culturală.

Aceste toate arată dar cât de profund a străbătut aci cultura, care, chiar dacă nu se urcă întotdeauna la un nivel mai înalt, ea are rădăcinile ei profunde între toate straturile poporului.

Aşa dar instituttele lor, chiar cele din inițiativă privată, nu sunt produsul numai a unor entuziaști, amenințate să dispară odată cu plecarea din viața fondatorului, ci ele sunt produsul tututor și fiecare, cât de sărac, își dă obolul său pentru astfel de scop, asigurând continuitatea muncii.

Și aceste muzee ale Sașilor — răspândite aproape în fiecare oraș mai important unde este o colonie săsească — fac parte din marele fond cultural al țării. Dela modul cum vom ști să le încurajăm și ocrotim vor depinde și foloasele ce le vor putea aduce pentru cultura generală a locuitorilor țării și pentru înaltele țeluri ale Statului, pentru care toți locuitorii țării — de orice origină, limbă sau naționalitate — formează o unitate care trebuie înălțată prin cultură. Firește însă, că acuma nu mai poate fi vorba de acea așa zisă cultură, tendențioasă — ca pe timpul dominațiunii ungare — care nu caută decât a scoate în evidență contrastele, spre a provoca și întreține între naționalități o continuă luptă a unora contra altora; e vorba de o adevărată cultură, astfel cum e dictată ea de pământul țării și de firea popoarelor care o locuiesc, care desvoltă însușirile bune ale fiecăreia naționalități — le stimulează chiar printr'o concurență sănătoasă — le sporește și le armonizează, spre a le pune astfel în serviciul patriei comune și ale intereselor ei superioare.

Un muzeu foarte serios mai au și *Secuii* din orașul Sf. Gheorghe, deși scopul său primordial a fost de a se creă un centru de cultură națională *Secuilor*. Muzeul este simplu în aparență însă foarte serios ca fond și colecțiuni. Acî am găsit un foarte bogat material asupra etnografiei secuilor — care tocmai dovedește o mare asemănare și deci o veche comunitate de viață cu Românii — și o serie de cercetări arheologice de prima ordine. Descoperirile foarte importante asupra unei străvechi culturi premicenicice în stațiunea preistorică dela Ariușd și modul cum s'a colectat, preparat, studiat și publicat materialul foarte bogat desgropat de acolo, mi-a impus respect pentru munca sârguincioasă a acestor învățați modești și izolați de orice centru științific.

Pe lângă aceste muzee mai vechi ale minorităților din Transilvania trebuie să amintesc și începuturile mai noi de muzee școlare pornite de Statul român pe lângă diferitele licee. In

primul rând e Muzeul dela liceul militar din Târgu-Mureș, căruia Statul i-a dăruit toate colecțiunile vechii școli militare din Sibiu. Sunt colecțiuni didactice de mare valoare, din care s'ar putea face un bun muzeu de istorie naturală, dar trebuie pricepere în clasare și conservare precum și în adaptarea acestor colecțiuni nevoilor învățământului nostru. E dar absolut necesar ca oamenii competenți să facă cât mai neîntârziat această lucrare, fără de care riscăm ca în scurt timp să ajungă prada moliilor și să se piardă o atât de mare bogăție.

Tot astfel sunt și colecțiunile dela liceul real din Brașov, unde până acum au fost date în păstrarea Directorului G. Chelariu, care este un naturalist competent. Din nenorocire nu e tot astfel pe la alte licee, ca de ex. la liceul clasic din Brașov, unde starea de astăzi a colecțiunilor contrastează cu renumele atât de bine meritat al acestei vechi instituții de cultură românească. În adevăr, și aci se văd urmele unui bun început, care ar fi putut formă un sâmbure din care s'ar fi dezvoltat un muzeu românesc, dar astăzi pare a fi lăsat în părăsire. E timpul ca și aci o persoană competentă să înceapă a face ordine și în această privință.

Singure «Muzeu Asociațiunii» și Muzeul Arhidiecezan dela Mitropolia din Sibiu au o valoare reală pentru cultura națională română (artă bisericească).

Sărăcia românilor transilvăneni și lipsa de ajutoare oficiale explică de altfel și ea în deajuns neputința lor de a se fi dedat la astfel de îndeletniciri și de a-și fi construit localuri speciale; acestea, oricum, ar fi fost un lux mare pentru un popor atât de asuprit, silit să trăească mai mult pe creștetele munților sau numai pe la marginea orașelor celor care-i cotropiseră țara sa de baștină. E deja o minune că au putut să-și întrețină cu mari sacrificii școlile.

Vorbind de colecțiunile din Transilvania nu putem să nu amintim colecțiunile unice — de o valoare științifică mondială — ale Institutului de Speologie din Cluj. Ele sunt fructul muncii ilustrului nostru coleg, cunoscutul explorator și părinte al acestei științe a domeniului subteran, Emil Racoviță.

Bucovina. În Cernăuți, în afară de colecțiunile din diferitele laboratorii ale Universității, există 2 muzee: Muzeul co-

mercial și Muzeul țării. Acesta din urmă depindea de Dieta țării și avea un local propriu foarte frumos și spațios. El conține colecțiuni importante mai cu seamă cu privire la etnografia Bucovinei, arta națională și industria casnică.

Învățații profesori Romsdorfer și Kolbenheuer și-au câștigat merite mari cu organizarea și îmbogățirea acestui muzeu. Astăzi acest important institut cultural al Bucovinei este aproape lăsat în părăsire, cu toate ostenele ce-și dă un meritos profesor secundar de a-l păstră. Pentru a-și putea găsi mijloace cu ce să se întrețină, mi se spune că au fost nevoiți, în timpul din urmă, a închiria ca apartamente de locuit aproape o jumătate din localul acestui muzeu. Sperăm că conducătorii Bucovinei vor ști să atragă atențiunea Statului asupra îndatoririlor ce i le dictează demnitatea sa și nevoile culturale ale populațiunii atât de dornice de progres a acestei frumoase țări, plină de amintiri scumpe întregului popor român.

La Mitropolie mai există și o interesantă colecțiune de obiecte bisericești.

III. PLAN PENTRU ORGANIZAREA GENERALĂ A MUZEELOR ÎN ROMÂNIA.

Aceasta este, în linii generale, starea actuală a muzeelor din țară, astfel cum am putut-o constata și eu însumi în desele călătorii de studii ce le-am făcut.

După cum se vede, avem în țară multe începuturi bune, avem și destui colecționatori, cari, firește, ca pretutindeni, exagerează adeseori importanța colecțiilor lor, numindu-le «Muzeu»; dar, oricum, fapt este că avem destul material, din care, cu o activitate conștientă, s'ar putea organiza o serie de muzee, care să îndeplinească un rol important în aplicarea unui plan sistematic de activitate culturală. Ceeace ne lipsește, tocmai, este acest *plan sistematic de activitate culturală*, care să ne indice ce avem de făcut, adică să formeze *bazele unei politici consecutive a statului în chestiunea muzeelor*. Ne lipsește *idea dominantă*, care să ne conducă în organizarea generală a muzeelor, și precizarea mijloacelor de procedare în aplicarea acestei idei.

Voiu încerca aci să arăt în scurt care ar fi acest plan de activitate.

I. MUZEELE NAȚIONALE (MUZEE GENERALE).

Înainte de toate, ca în orice altă țară civilizată, ne trebuie o serie de muzee mari generale, instalate în Capitala Țării — *Muzeele Naționale*, — toate având ca scopuri: 1, Cultivarea generală a științelor, artelor etc. 2, Studiul științific al țării și al poporului, cu laboratoare, ateliere, colecții de material științific, etc. 3, Colecțiuni didactice pentru a servi învățământului de toate gradele și categoriile. 4, Colecțiuni publice pentru popularizare. 5, Săli de conferințe publice.

Aceste muzee naționale sunt:

1. *Muzeul de istorie naturală*, cu următoarele secțiuni: a) Zoologie pură și aplicată, Anatomie și Embriologie comparată b) Paleozoologie, c) Antropologie cu Preistorie (întrucât privește omul preistoric), d) Etnografie generală, e) Botanică pură și aplicată cu Paleophitologie, f) Minereologie, g) Geologie cu Podologie, h) Biologie generală și Oecologie.

2. *Muzeul de istorie culturală* cu secțiunile: Preistorie, Paleografie, antichități, Istoria artelor, obiecte de cult, colecții de documente, Istoria culturală a poporului Român.

3. *Muzeul de arte frumoase*: Pictură, sculptură, gravură, arte decorative, artă industrială și etnografia cu arta națională.

Aceste 3 muzee principale, pe lângă care se mai pot alipi și diferite alte secțiuni, vor forma cei 3 mari stâlpi pe care să se razime întreaga activitate culturală a Statului și în care să se păstreze, să se clasifice și să se expună tot ce e mai de valoare, mai frumos și mai instructiv din tezaurul cultural al țării. Prin aspectul lor general și prin conținutul lor, ele trebuie să reprezinte oglinda stării culturale a întregii țări și să fie expresiunea cea mai strălucită a civilizațiunii noastre.

Aceste muzee nu trebuie să rămână, însă, numai ca simbole, ci ele trebuie să fie totodată și cele mai puternice instrumente de muncă pentru înaintarea și răspândirea culturii și civilizațiunii noastre. De aceea ele trebuie să aibă o astfel de organizare încât într'ânsele să se poată cultivă și apoi sporî știința și arta

națională și chiar să fie regulatoarele și îndrumătoarele activității celorlalte muzee în această direcție.

O astfel de activitate cere însă un personal educat și deprins cu toate lucrările speciale ale muzeologiei, cere laboratorii și ateliere sistematice, biblioteci cât mai complete, depozite și magazine de material științific și de comparație, săli vaste cu vitrine sistematice de expoziție, săli de conferințe, etc. precum și mijloace suficiente.

Firește însă că nimic nu se poate face fără oameni competenți; și, pentru a putea avea un personal specializat pentru o astfel de mare operă și o pepinieră pentru formarea lor, Statul e dator să aibe, înainte de toate, mai multă sollicitudine față de acei oameni de știință cari-și devotează vieța lor unei asemenea cariere.

După modul cum este astăzi tratat personalul științific al muzeelor — salarii aproape ca ale servitorilor și fără dreptul de gradații pentru vechime, pe care-l are și cel din urmă învățător sătesc — am ajuns de ne-au părăsit și vechii asistenți, după 16 ani de serviciu. Intrucât mă privește, la Muzeul de Istorie naturală, trebuie să mărturisesc că, din această cauză, am fost nevoit să-mi pun chiar întrebarea, dacă — aproape singur cum am rămas și cu o răspundere atât de mare — mai pot continua să țin Muzeul deschis publicului. În toate muzeele mari din străinătate custozii și șefii de secții au titlul și salariul de profesori universitari, pe când la noi nu au nici măcar aceleași drepturi ca tinerii asistenți dela laboratoriile universitare. Firește că în asemenea condițiuni, cu toată dragostea lor pentru știință, sunt nevoiți să părăsească muzeele și să-și caute o catedră în învățământ pentru a nu-i apucă bătrânețele în rangul de asistenți, cu un salariu de servitori sau cu o pensie de cerșetori, ca cele din fundul milelor.

Tot astfel, un muzeu nu se poate întreține fără un fond suficient pentru achiziții noi, materiale, instalații, cărți, etc. Cu ceeace sacrifică însă astăzi Statul pentru aceste scopuri nu se poate întreține nici măcar localul în stare de curățenie.

Toate aceste trebuesc regulate — la nevoie chiar printr'o lege specială — căci altfel riscăm să se distrugă și ceeace s'a putut face până acum.

De altfel, Muzeul de Istorie naturală este cel puțin instalat definitiv într'un local propriu și interesul mare al numerosului public vizitator — aproape de $\frac{1}{2}$ milion de persoane pe an, adică mai mult decât la cele mai mari muzee din Europa — este măcar o răsplată morală pentru munca depusă de personalul său (din care și Statul ar trebui să tragă învățătura că o asemenea dornicie de cultură a unui popor nu trebuie privită cu indiferență și că ea constituie cea mai bună garanție a viitorului, deci trebuie desvoltată). Mai greu este însă de celelalte 2 muzee, care se tăvălesc prin subsolurile Universității sau prin case cu chirie și unele colecții de o valoare unică (cum sunt Metopele dela Adamklissi) se adăpostesc sub cerul liber, distrugându-se de intemperii. E timpul suprem — măcar ca o chestiune de demnitate națională — ca și aceste muzee să fie odată definitiv instalate într'un local propriu — și tot astfel și cu Pinacoteca, — ca să se centralizeze odată toate obiectele de valoare care sunt răspândite prin tot felul de pseudomuzee, să se selecționeze după importanța lor și să se compună un muzeu cum se cade, astfel cum îl cere prestigiul noului nostru Stat.

Rolul acestor 3 mari muzee va fi însă și de a organiza și susține întreaga campanie culturală în toată țara, îndrumând, regulând și armonizând activitatea micelor muzee din toate regiunile ei.

Voiu continuă dar a arăta care mai sunt tipurile de muzee de care mai avem nevoie, spre a încheia, în urmă, arătând îndatoririle Statului și politica pe care trebuie s'o urmeze el față de fiecare din aceste categorii.

2. MUZEELE SPECIALE.

În afară de cele 3 mari muzee generale din Capitală, este sigur că în viitor necesități de ordin practic sau moral vor împinge la organizarea multor altor mici muzee cu scopuri speciale. Probabil că fiecare ramură de producție — agricultură, pomologie, viticultură, silvicultură, piscicultură, diferite industrii, comerț, navigație, etc. — împinse de nevoia perfecționării lor, își vor organiza, mai de vreme sau mai târziu, câte un muzeu special, spre a înlesni învățământul și a populariza nouile procedee.

Tot astfel dorința de a cinsti în mod deosebit un artist — de ex. Muzeul Grigorescu — sau o epocă mare din viața noastră națională — Muzeul renașterii naționale, Muzeul militar — sau alte asemenea prilejuri, vor face deasemenea să se nască o serie de astfel de muzee speciale.

Toate aceste mici muzee speciale, dacă urmăresc vreun scop practic, fie de învățământ fie de perfecționare într'o ramură oare care de producție sau de orice altă activitate, vor fi susținute fie de organizările profesionale — syndicate agricole, viticole, Uniunea industriașilor, Camere de comerț, etc. — cari le-au creat, fie de Ministerele în resortul cărora cad acele ramuri de activitate. Dacă ele vor urmări vre un scop pur moral, întreținerea lor va trebui să fie asigurată de inițiativa privată care le-a creat. În nici un caz, acele organe ale Statului cari conduc activitatea culturală în complexul ei, nu se vor lăsa ademenite să ia asupra lor întreaga sarcină a întreținerii unor asemenea muzee. Cel mult — dacă scopul e în adevăr de o deosebită importanță culturală — ele le vor putea acorda o subvențiune. Căci, nu trebuie să se uite, că, prin asemenea obligațiuni, Statul este deviat dela aplicarea consecventă a programului său general cultural și toate fondurile de care dispune pentru acest scop se risipesc în altă parte, în dauna instituțiilor anume create în vederea lui. El le poate totuș sprijini și încuraja în alt mod.

Firește nu tot astfel este cu colecțiunile didactice dela școli, laboratoare, etc. Aceste cu cât vor fi mai numeroase, cu atâta mai bine va fi pentru învățământ, așa că economiile în această privință sunt o greșeală. Totuș nu e mai puțin adevărat, că, colecțiile didactice care depășesc nevoile reale ale învățământului spre a se transforma în așa zise «Muzee școlare», sunt și ele o risipă inutilă — pornită adeseori din vanitate —, care risipesc în zadar — pe obiecte banale ce se pot vedea mai bine în muzeele adevărate — fondurile necesare muzeelor principale sau laboratoarelor.

3. MUZEELE PROVINCIALE.

De un interes cu totul deosebit și de o mare importanță pentru o activitate serioasă culturală sunt Muzeele provinciale. Aceste sunt adevărate focare intelectuale, care pompează cultura până în cele mai îndepărtate colțuri ale țării și în cele mai profunde pături ale națiunii și care pot lua și o parte activă la studiul detaliat al țării și al populațiunii din regiunile în care se află. Ele pun mai bine în evidență bogățiile și frumusețile naturei ale fiecărei regiuni precum și particularitățile etnografice sau amintirile istorice atât de interesante ale populațiunilor înconjurătoare. Pe de altă parte ele mai sunt indispensabile și școalelor de acolo, contribuind în mod covârșitor la educația sănătoasă a tineretului și la consolidarea efectelor învățământului.

În provincie, unde populația nu este răsfățată de binefacerile — uneori problematice — ale civilizațiunii Capitalei, un asemenea muzeu este un sâmbure sănătos în jurul căruia se creează un centru cultural, de ex. prin formarea de societăți științifice, conferințe, expoziții artistice, etc. Ce efecte binefăcătoare asupra viitorului întregii națiuni pot avea asemenea centre culturale izolate, o putem vedea în țările apusene și mai cu seamă în cele scandinave; și chiar la Sașii din Transilvania, cari, grație numai acestei difuziuni a culturii prin asemenea mijloace, cu toate că locuiesc mai mult în orașe, și-au putut conserva atâtea secole naționalitatea neatinsă. Exemplul e bun ori de unde ar veni, numai să știm să-l adaptăm nevoilor noastre și să-l aplicăm cu folos.

Față de o atât de mare importanță a chestiunii, este dar necesar să chibzuim bine ce avem de făcut și să precizăm care e datoria Statului și care a inițiativei private.

Privind chestiunea după starea culturală a diferitelor centre mai mari ale țării, după importanța lor intelectuală și politică, trebuie să vedem că e absolută necesitate să avem Muzeu provincial — și anume muzeu general de științe, de istorie culturală și de arte — înainte de toate în Iași, Cernăuți, Cluj, Timișoara și Chișinău, unde avem și Universități sau școale superioare.

Am arătat mai sus care este starea actuală a fiecărui muzeu din acele capitale de provincii. Datoria Statului este acum să se ocupe de aproape de ele și să-și facă un program pentru completa lor organizare și adaptare la nevoile culturale ale noului stat: Să le găsească personal competent, să le pună în stare de a lucra și să le completeze colecțiile. Muzeul din Iași trebuie refăcut cu totul, după cum merită acest vechiu centru de cultură românească. În Cernăuți trebuiesc reunite toate colecțiunile resfirate prin diferite laboratoare (întrucât ele ar depăși necesitățile unor colecțiuni didactice), institute, școli, biserici, etc. spre a forma din ele un mare Muzeu al Bucovinei — care, am văzut, că are și un local propriu foarte bun pentru acest scop. În Chișinău, în afară de partea pur culturală, trebuie făcută și o secție specială aplicată: agricolă, pomologică, viticolă și de piscicultură. În Cluj trebuiesc reunite colecțiile din diferitele laboratoare și Muzeu și completate cu etnografia și arta națională spre a organiza un mare Muzeu al Ardealului; în Timișoara trebuie completat muzeul cu o secțiune principală tehnică și metalurgică.

Tocmai în vederea organizării acestor 5 muzee principale provinciale și completării colecțiilor lor, este nevoie ca Statul să înceapă a sorta și selecționa și colecțiile multelor mici pseudo-muzee ce le are în Capitală și să le repartizeze, împreună cu dubletele dela muzeele mari, la muzeele provinciale.

4. MUZEELE REGIONALE, COMUNALE SAU DISTRICTUALE.

De sigur că, numai cu organizarea celor 5 muzee mari provinciale din Capitalele țărilor surori, problema nu este încă complet rezolvată. Țara are și alte centre importante doritoare de cultură și unde o activitate conștientă pentru dezvoltarea ei este tot atât de necesară. Craiova, Galații, Botoșanii, Suceava, Sibiiul, Brașovul, Târgul-Mureș, Oradia-Mare, Aradul etc. sunt atâtea centre importante cari au nevoie să devină și centre culturale spre binele întregii națiuni. Fiecare din ele ar putea avea un mic muzeu general, cu o nuanță mai dezvoltată a particularităților țării sau a ocupației de căpetenie a populației

din acea regiune. În Craiova s'ar putea face o secție mai dezvoltată agricolă; în Galați o secție merceologică, de navigație și de pescărie; în Botoșani o secție agricolă și de industrie agricole. În Alba-Iulia un muzeu istoric; în Brașov o secție etnografică a locuitorilor din Carpați; în Constanța un acvariu, ș. a. m. d. Toate aceste ar completa învățământul special, ar pune în evidență diferitele ramuri principale de producție ale țării, și ar da ocazie populației să se perfecționeze în acele ramuri de activitate cu care se îndeletnicesc.

Dar nu numai aceste orașe mai importante ale țării, ci și alte orașe mai mici, dornice de cultură, am văzut că au început singure să-și creeze muzee — Hârșova, Fălțiceni, Târgu-Jiu și numeroase orașele din Transilvania, etc. — Toate aceste inițiative trebuesc încurajate și sprijinite, căci sunt de cel mai mare folos pentru întreaga țară și viitorul dezvoltării ei culturale.

Dar de sigur ni se va obiecta: «n'ar fi rău să se facă muzee în cât mai multe orașe din țară, dar de unde să ia statul atâtea fonduri pentru a le crea și întreține pe toate?»

Fără îndoială că așa este și că a impune astăzi Statului o sarcină așa de mare ar fi o imposibilitate.

După părerea mea statul are îndatorirea să întrețină pe socoteala sa numai cele 3 mari muzee ale țării din Capitală și să subvenționeze suficient cele 5 muzee din Capitalele provinciilor, ca anexe ale universităților sau școalelor superioare. Intrucât privește, însă, toate celelalte muzee, aici începe rolul inițiativei private, care trebuie încurajată, sprijinită și îndrumată, dar la care trebuie să contribuie populațiunea însăși cu toate organizările ei locale — comună, syndicate agricole, asociațiile de comercianți și industriași, societățile de agricultură, viticultură, etc. — Rolul Statului rămâne atunci limitat la tot felul de înlesniri și mici ajutoare acordate la timpul cuvenit, la cedarea vre unei case din proprietatea sa, etc. Principalul însă este să aibă la centru un *personal competent*, care să inspecteze regulat toate aceste instituțiuni și să-l țină la curent de nevoile lor adevărate, spre a le putea ajuta la timp și a le înlesni munca. Un mic fond bugetar, bine împărțit, ar putea servi la acordarea de subvențiuni după avizul oamenilor competenți cari urmăresc de aproape dezvoltarea și activitatea fiecărui muzeu.

Cu privire la aceste Muzee provinciale, regionale, comunale și districtuale, văd un larg câmp de activitate pentru fundațiunile culturale create cu atâta înțelepciune și prevedere de A. S. Regală Principele Moștenitor. Tocmai acolo, unde e o mare chestiune pentru viitorul propășirii culturale și materiale a poporului nostru și unde totuș statul, prea împovorat, nu poate să facă prea mari sacrificii, acolo începe adevăratul rol — de organizator, ocrotitor și stimulator — al Fundației Principele Carol și a Casei Culturii poporului. Cele 3 muzee naționale vor înlesni și ele această lucrare, cel puțin cu sfatul lor competent, cu dubletele din colecții și cu determinarea materialului.

IV. POLITICA STATULUI IN CHESTIUNEA ORGANIZĂRII-MUZEELOR.

Acestea sunt în linii generale, deocamdată, muzeele de care țara ar avea nevoie pentru o activitate culturală conștientă și satisfăcătoare. O intimă conlucrare a Statului cu organizările de inițiativă privată și cu întreaga națiune trebuie stabilită pentru realizarea acestui scop. Pentru îndrumarea ei e nevoie de o *organizare specială*, și această organizare trebuie creată de cele două ministere în resortul cărora cade activitatea pentru dezvoltarea și răspândirea culturii intelectuale și morale. La ele se vor alătură în urmă și acele departamente care au un interes deosebit pentru dezvoltarea culturii materiale.

Dacă se va lucra în mod consequent, planul pe care l-am schițat poate fi realizat în cel mult zece ani. Totuș, pentru îndrumarea sa, e nevoie a se lua imediat următoarele măsuri:

1. Ministerul instrucțiunii publice trebuie să ia neapărat toate măsurile pentru a da posibilitatea de dezvoltare celor trei mari muzee naționale din Capitală: Să construiască localuri proprii — sau să termine construcțiunile începute — pentru muzeul de arte frumoase și pentru cel de istorie culturală; să asigure situația morală și materială a personalului științific, asimilându-l în drepturi și rang cu personalul institutelor universitare, spre a se putea creă astfel totodată și o pepinieră pentru întregul personal al muzeelor din țară; să le pună la dispo-

ziție fonduri suficiente pentru material, instalații și achizițiuni.

2. Să se alcătuiască o *Comisiune permanentă a muzeelor provinciale și regionale* din toată țara, compusă din directorii celor 3 muzee naționale din Capitală și un delegat al Academiei Române, care va avea a-și da avizul asupra următoarelor chestiuni:

a) Stabilirea unui plan sistematic de activitate generală în chestiunea muzeelor din țară;

b) Planul de organizare al fiecărui muzeu provincial și administrarea lor. Alcătuirea regulamentelor și proiectelor de bugete. Alegerea personalului și controlul lor;

c) Planurile de organizare a muzeelor regionale și districtuale și mijloacele de sprijin ce se poate acorda fiecărui din partea statului;

d) Hotărâri asupra distribuției și repartizării pe la muzee a colecțiilor și obiectelor de muzee aflate în patrimoniul Statului;

e) Indrumări științifice și tehnice privitoare la organizarea și aranjamentul colecțiilor;

f) Avize cu privire la achizițiuni de colecțiuni noi;

g) Avize privitoare la orice chestiune referitoare la muzee.

3. Să se înscrie în buget un fond general pentru încurajarea și subvenționarea muzeelor din țară, care se va repartiza după avizul comisiei permanente a muzeelor.

4. Să se creeze o *Casă centrală a muzeelor și tezaurilor culturale ale țării*, care să fie recunoscută prin lege ca persoană juridică și morală, având dreptul de a primi legate, donațiuni și moșteniri și a se administra singură de un director general, secundat de un consiliu de administrație, compus din: directorii celor 3 Muzee naționale, 1 delegat al Academiei Române un delegat al Fundațiunii Principele Carol, câte un delegat din partea Ministerului Instrucțiunii și Ministerul Artelor, și unul sau mai mulți reprezentanți ai muzeelor provinciale.

Cred că cu modul acesta se va face primul pas în rezolvirea unei mari și foarte urgente probleme a culturii noastre naționale.

V. PRINCIPIILE DE ORGANIZARE ALE UNUI MUZEU.

Nu pot încheia conferința mea fără a mai trata pe scurt încă o chestiune, care ar părea că e de un interes secundar, dar care în realitate constituie singura bază solidă pe care putem construi mai departe și deci completează cele arătate până aci. Această chestiune este: cum trebuie să organizăm un muzeu, cum să-l conducem și cum să ne folosim de el spre a scoate maximul de efect în realizarea înaltelor scopuri culturale cărora are el a servi?

E nevoie și în această direcțiune să ne călăuzim de anumite principii fundamentale, fără de care riscăm ca munca noastră să rămână zadarnică. Căci trebuie să știm, că nu orice colecțiune — oricât de completă ar fi ea — poate constitui un muzeu. Vechile colecțiuni de «rarități» și «curiozități» nu aveau o valoare instructivă mai mare decât a colecțiilor de timbre postale. Și tot acelaș lucru se poate spune și despre multe bogate colecțiuni de obiecte de artă, antichități, minerale, etc., adunate fără nici un sistem și aranjate fără nici o metodă. Muzeele adevărate nu se pot face numai cu bani și nici nu se pot copia după muzeele din străinătate; ele trebuie să fie bazate atât pe știință cât și pe o profundă cunoaștere a țării, a firii poporului și a necesităților sale intelectuale și aptitudinelor sale culturale, pe care are a le trezi și a le desvoltă mai departe.

Colecțiunile unui muzeu — oricât de bogate ar fi ele — nu constituiesc scopul său final, ci ele reprezintă, înainte de toate, și mijloacele pentru a servi unui scop mai înalt, care este: *cultura, știința și educația*. Ele trebuiesc să excite curiozitatea și să stimuleze tot mai mult interesul vizitatorului pentru știință, artă, istorie, etc., sau pentru a-și cunoaște și pricepe mai bine patria cu bogățiile și frumusețile ei naturale, cu felul de viață al poporului și produsele muncii sale, cu trecutul său, etc., precum și pentru natura întregii suprafețe a globului cu modul cum s'a desfășurat pe el vicața întregii omeniri. Ele trebuie să caute a ridica nivelul general cultural și a înlesni fiecărui pu-

tința de a-și înălța mintea sa spre problemele mari care preocupă lumea științifică, artistică, etc. din țările civilizate sau către problemele vitale ale țării sale.

Tocmai de aceea, colecțiile unui muzeu trebuiesc expuse și explicate metodic, astfel încât vizitatorul să fie pus în stare nu numai de a vedea obiectele înșirate, ci de a pricepe ceea ce ele reprezintă în realitate, cu toate legăturile lor firești, și de a-și explica singur rostul lor sau legile care le guvernează. Prin reconstrucții, modele, schițe, note explicative, etc., colecțiile trebuiesc făcute să vorbească singure, ca un profesor pe catedră sau ca o carte deschisă. Numai astfel se poate obține din ele maximum de efect instructiv, educativ și cultural, și numai astfel pot excita interesul publicului pentru a pătrunde tot mai adânc în tainele naturii sau frumusețile artei spre a le desvoltă intelectul, perfecționa simțurile și inobili sentimentele.

În afară de colecțiile publice, un muzeu trebuie să-și mai formeze cât mai bogate depozite de material științific, care să servească de *colecții de studii și cercetări*. Și acestea trebuiesc preparate, clasificate, bine ordonate și conservate, spre a putea stă la dispoziția celor ce se îndeletnicesc cu studiul problemelor speciale și a contribui astfel și mai mult la întreținerea unei mișcări intelectuale și la progresul general al științei. Toate acestea mai presupun laboratoare, ateliere, biblioteci, etc. și o întreagă organizare cu personal specializat pentru diferitele feluri de lucrări indicate de nevoile funcționării unui astfel de institut.

Un muzeu este dar și el un aparat complicat, a cărui funcționare cere specialiști pentru fiecare fel de activitate și o anume organizare, care să înlesnească o sistematizare, coordonare și armonizare a muncii tuturor în virtutea unui țel superior.

Această muncă colectivă trebuie să aibă însă la baza ei atât știința pe care o cultivă acel muzeu cât și metodele tehnice ale muzeologiei, care cer și ele personalului o pregătire cu totul specială și în această direcțiune.

Organizarea, administrarea și întreținerea în bună funcționare a unui muzeu cere dar respectarea unor principii fundamentale și a unei serii de norme precise, stabilite prin îndelungate experiențe. Aplicarea acestora este prima îndă-

torire a unui bun director, care, de altfel, pe lângă știință, trebuie să mai aibă și o întreagă serie de aptitudini speciale, căci e știut că «atât valorează instituțiunea cât valorează persoana pusă în capul ei».

Tocmai de aceea nici directorii de muzee nu pot fi inventați, ci ei trebuie să aibă — pe lângă cunoașterea adâncă a științelor pe care au a le ilustra, desvoltă și populariză prin colecțiile muzeului — și o pregătire cu totul specială, pentru a achiziționă, registră, conservă și expune colecțiile.

Sir. W. E. Hoyle, președintele asociației muzeelor britanice, într'o frumoasă conferință pe care a ținut-o la Bristol, în Iulie 1906, punându-și întrebarea: care trebuie să fie educația și calificățiile unui director de muzee?, a stabilit următoarele cerințe:

1. Cultură generală, tact și politeță; abilitatea de a ascultă prostii și banalități cu răbdare (an ability to suffer fools gladly).
2. Deprinderea de a trată chestiunile de afaceri și în mod metodic («Business-like ond methodical habits»).
3. Simț artistic și aprecierea frumosului.
4. Cunoștințe — cât de profunde, cu atât mai bine — în următoarele științe:
 - a) Științele fizice;
 - b) Științele naturale, în special sub aspectul lor sistematic; metodele de clasificare a obiectelor de istorie naturală și principiile de care depind;
 - c) Arheologie; istoria veche și medie, cu deosebită considerare a produselor muncii manuale a omului, privind fiecare perioadă și particularitățile ei;
 - d) Istoria artelor și caracteristicile atât ale diferitelor perioade cât și ale artiștilor;
 - e) Geografia, cu deosebită considerare a produselor naturale ale fiecărei țări; distribuția popoarelor primitive cu uneltele lor, arme, mobile și îmbrăcăminte și obiecte artistice;
 - f) Arhitectură; schițe și proiecte de construcții și mijloacele de încălzit, luminat și ventilat;
 - g) Structura și fabricarea vitrinelor de muzeu, cu procedeele de a le închide și a le face impermeabile pentru praf;

h) Tehnica diferitelor ramuri de artă; repararea și restaurarea obiectelor de artă;

i) Preparația și montarea obiectelor de istorie naturală, inclusiv taxidermia;

k) Metodele moderne de inventariare și catalogare;

l) Rutină în afacerile obișnuite; contabilitate și socoteli;

m) Cunoașterea suficientă a limbilor franceză și germană (pentru noi, firește, și cea engleză) pentru a putea consulta bibliografia periodică și tratatele.

5. Obișnuința de a mânuși uneltele; pentru a lucra la lemnărie, ferărie și piatră;

6. Să fie capabil de a scrie corect și chiar elegant în limba engleză (pentru noi în românește) și în special de a redacta în mod clar și concis etichetele și explicațiile.

7. Experiență de a conduce bine asistenții și în raporturile cu autoritățile.

8. În fine să fie un nerușinat și îndrăzneț cerșitor («an unscrupulous and shameless beggar»¹⁾).

De sigur că — după cum însuși Sir Hoyle o recunoaște — un astfel de director ideal, înzestrat cu atâtea cunoștințe și calități, nu se va găsi niciodată. Dar e tot atât de sigur că nu se poate conduce și organiza un muzeu: fără a avea cunoștințe adânci în toate ramurile de științe care privesc acel Muzeu; fără a fi un bun administrator și organizator de muncă, având cunoștințele speciale cerute spre a putea conduce lucrările ce se fac în laboratorii, ateliere, etc., cât și pe teren; fără a fi un bun cunoscător nu numai a valorii științifice a obiectelor, ci și a valorii lor comerciale, spre a putea întreține continue relațiuni cu furnizorii de obiecte de artă, antichități, obiecte de istorie naturală etc. din toată lumea; fără a fi un bun pedagog și dibaciu demonstrator, care știe a-și adapta metodele sale de expunere cerințelor intelectuale și psihologiei publicului de toate vrăstele, de orice grad de cultură și din toate clasele și categoriile societății; ș. a. m. d., și, mai presus de toate,

¹⁾ cf. *The Education of a Curator*, By W. E. Hoyle. Presidential Address, Bristol Conference 1906. în: *The Museums Journal*, *The Organ of The Museums Association*. Vol. VI. London 1907, pag. 11—52.

fără a cunoaște cu deamănuntul metodele și întreaga tehnică modernă a muzeologiei.

În această din urmă privință, tratatele și revistele speciale de muzeologie ne dau firește multe învățături folositoare, dar și o practică îndelungată nu poate fi prin nimic înlocuită. Tocmai de aceea e nevoie de stabilirea unei *tradiții*, atât în fiecare țară cât și chiar în fiecare muzeu, pentru a asigura continuitatea muncii dela o generație la alta, pentru a consemna tot ce a fost experimentat odată și pentru a înlesni urmașilor ca să poată duce la bun sfârșit opera odată începută.

Ca unul care am fost în fericita situație de a organiza muzeul nostru de Istorie naturală și de a-l conduce peste un sfert de veac, am căutat și eu a fixa rezultatele experiențelor dobândite, fie publicându-le ca lucrări științifice, fie prin acte oficiale.

În lucrarea intitulată: «*Principiile de organizare ale Muzeului de Istorie naturală din București. O contribuțiune muzeologică*» am arătat principiile care m'au călăuzit în organizarea acestui muzeu și am dat un program pentru lucrările ce vor trebui făcute pentru ducerea la bun sfârșit a operei începute. Am avut satisfacțiunea ca propunerile mele de reforme muzeologice să fie bine primite și în străinătate și ca muzee mari — între care Muzeul de Istorie naturală din Berlin¹⁾ — să pună în aplicare principiile stabilite de mine pentru modul de expunere a faunei țării în diorame cu mediul lor natural.

În această lucrare nu am putut însă trata decât chestiunile privitoare la modul de aranjament al colecțiilor publice.

¹⁾ Cf. Prof. W. Kükenthal. *Das Berliner Zoologische Museum*. Vossische Zeitung. August 1918.

«*Vizitarea muzeului nostru este fără îndoială prea mică. Aci trebuie numai decât o reformă. În loc de statistice detaliate voi arăta numai ca exemplu că, Muzeul de Istorie Naturală din București are anual 300.000 vizitatori pe când cel din Berlin numai 70.000; ceea ce în raport cu populația înseamnă că Muzeul din Capitala României are de 24 ori mai mulți vizitatori ca cel din Capitala Germaniei... Fără îndoială că nu interesul mai mare pentru științele naturale a publicului din România explică această mare diferență... S'au căutat tot felul de explicații, însă cauza principală — o vede orice cunoscător — este mai cu seamă modul de expunere al colecțiilor. În planul ce l'am făcut pentru organizarea colecțiilor publice vom expune o parte din Forme în așa zise «Grupe biologice». Fauna Germaniei, pentru care s'a rezervat o sală specială, ar fi cel mai frumos dacă am putea-o expune în «Diorame...».*

În urmă Direcția acestui Muzeu mi-a cerut fotografii, proiecte, planuri, etc., după dioramele Muzeului din București și m'a rugat să le dau tot concursul pentru noul aranjament.

Pentru a creà o tradițiune și pentru a asigurà o funcționare automată a întregului mecanism al acestui aparat cultural, chiar atunci când conducerea va trece în mâna altor persoane, erà nevoie de o descriere mai amănunțită a întregii organizări, astfel cum a fost ea concepută și cum s'a cristalizat în forme impuse de necesitățile evoluției pe care a parcurs-o și de problemele științifice și culturale pe care a avut a le rezolvì. După multă chibzuință am ajuns la convingerea că forma cea mai nimerită și mai corespunzătoare scopului este cea a unui «Regulament pentru organizarea Muzeului de Istorie naturală», care erà necesară și pentru a creà o bază legală modului de funcționare a acestui Institut și îndatoririlor întregului său personal.

Acest regulament — care sper că va fi decretat — nu este însă decât un tratat de muzeologie condensat și codificat și principiile sale pot fi aplicate tot atât de bine — cu oarecare adaptări — la orice alte muzee și colecțiuni publice. Tocmai de aceea îl voi publicà ca o anexă a acestei conferințe, în speranță că — și în acest mod — voi puteà contribui cu experiențele mele îndelungate la rezolvirea problemei generale a muzeelor din România.

Domnilor Colegi,

Ținând această conferință în Academia Română, intențiunea mea nu a fost numai de a vă pune în curent cu starea unei interesante chestiuni, care privește atât de aproape cultura națională. Am voit totodată să vă atrag atențiunea și asupra rolului important ce-i revine acestei înalte instituțiuni de cultură în rezolvirea acestei mari probleme culturale a țării.

Astăzi când vieța Statului nostru s'a pus pe o bază atât de largă, când toate instituțiunile ce-l compun trebuie să-și prefacă programele de activitate spre a corespunde noiei lor meniri, e timpul ca și instituțiunea noastră — care, dela crearea ei e simbolul unității culturii neamului românesc — să pășească cu energie și să ia inițiativa îndrumării și rezolvirii marilor probleme ce i le impun împrejurările de astăzi. Ea nu trebuie

să piarză din vedere că tot ce s'a câștigat — prin îndelungata pregătire sufletească pe care a îndrumat-o ea și prin sângele care s'a vărsat de atâția viteji fii ai vechiului Regat — nu poate fi consolidat decât prin cultură. Această consolidare prin cultură a unității sufletești a națiunii noastre, precum și înălțarea ei la un nivel care să-i permită a produce pe teritoriul etnic al poporului român o civilizație proprie și originală, este noua menire a Academiei Române, în vederea căreia trebuie să se organizeze spre a-și putea îndeplini mai departe rolul ei conducător.

București, 16 Februarie 1923.

A N E X A

PROIECT DE REGULAMENT AL MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE NATURALĂ DIN BUCUREȘTI

CAP. I

SCOPUL MUZEULUI

Art. 1. Muzeul național de Istorie naturală din București este muzeul central al țării pentru toate ramurile științelor naturale și are de scop: de a aduna, prepara, studiază, clasifică, conservă și expune toate colecțiunile necesare pentru studii și cercetări științifice, pentru nevoile învățământului de toate gradele și categoriile și pentru popularizarea acestor științe.

Pe lângă studiile generale științifice, acest muzeu mai are, ca scop special, să organizeze și să înlesnească studiarea sistematică a naturii țării și a problemelor ce decurg din ea, precum și să adune materialele necesare în vederea acestor cercetări.

CAP. II

DESPRE COLECȚIUNI

a) Scopul și felul colecțiilor

Art. 2. Potrivit scopului general al Muzeului, el are a organiza următoarele feluri de colecțiuni:

- a) Colecțiuni generale științifice;
- b) Colecțiuni speciale privitoare la studiul și cercetarea naturii țării și a poporului;
- c) Colecțiuni necesare înlesnirii învățământului superior, în toate ramurile științelor naturale;
- d) Colecțiuni didactice, potrivite necesităților învățământului secundar și inferior, de toate categoriile;

e) Colecțiuni publice pentru popularizarea generală a tuturor ramurilor științelor naturale și aplicațiilor lor.

Art. 3. După natura lor, colecțiunile Muzeului se împart în următoarele secțiuni:

a) Zoologie, anatomie și embriologie comparată; Zoogeografie, faunistică, Biologie generală și Oecologie; Palaeozoologie; Zoologie aplicată;

b) Antropologie, anatomie umană normală și patologică, teratologie; Etnografie generală; Preistorie (întrucât e în legătură cu omul preistoric);

c) Botanică și palaeophytologie; Phytogeografie și floristică; Botanică aplicată; Phytopathologie;

d) Mineralogie, petrografie și podologie;

e) Geologie și geologie aplicată;

f) Oceanografie, potamologie și limnologie;

g) Aquarii, terarii, insectarii.

b) Organizarea colecțiilor

Art. 4. Colecțiunile Muzeului sunt preparate, clasificate, conservate și expuse astfel, ca să se păstreze încât mai bună stare și ca să poată servi cât mai bine destinațiunii lor. În acest scop ele sunt împărțite în două secțiuni separate: *Colecțiunile publice* și *Colecțiunile de studii și cercetări științifice*.

Art. 5. *Colecțiunile publice*, având de scop cultura generală, nevoile învățământului de toate gradele și categoriile, popularizarea științelor și dezvoltarea sentimentului iubirii conștiente de țară în toate păturile sociale, sunt alcătuite și aranjate în mod cât mai sistematic spre a corespunde acestui scop. Ele sunt conservate și expuse în vitrine speciale, într'un mod cât mai instructiv și atractiv, spre a putea fi vizitate de toată lumea în anumite zile și ore. Ele trebuie să mai pună în evidență frumusețile și bogățiile naturale ale țării.

Art. 6. *Colecțiunile de studii și cercetări științifice*, având de scop cultivarea și progresul științei în general și studiul naturii patriei în special, sunt conservate, clasificate și înmagazinate în camere sau depozite separate, unde pot fi studiate numai de specialiști cu învoirea specială a Direcțiunii.

c) Inventarierea colecțiilor

Art. 7. Atât colecțiunile publice cât și cele științifice vor fi catalogate și inventariate, purtând fiecare preparat sau obiect de muzeu un număr de înregistrare. Inventarierea vor fi ținute zilnic la curent, înregistrându-se toate achizițiunile noi care intră în colecțiuni. În inventarele colecțiilor se va prevedea pentru fiecare obiect: proveniența sa, modul de achiziționare și data.

Art. 8. Materialele de studii nu vor fi trecute în inventarele colecțiilor decât după ce vor fi studiate și determinate și după ce se vor alege din ele numai acele anume obiecte care merită a fi preparate și a se încorpora colecțiilor.

Deasemenea nu se vor trece în inventariile colecțiilor nici acele obiecte sau preparate care prin starea lor nu merită a figura în colecțiuni, rămânând a servi numai ca material consumabil de laborator sau pentru reparația altor obiecte. Toate acestea se vor trece numai în *registrele provizorii ale depozitelor de materiale*.

Art. 9. Obiectele de o calitate inferioară și dubletele vor forma o *Colecțiune specială de dublete*, servind pentru schimburi sau pentru donațiuni la alte muzee și instituții științifice, școli, etc.

Art. 10. Desființarea obiectelor deteriorate din colecțiuni sau trecerea lor la depozitul de dublete, precum și scăderea lor din inventariile colecțiilor se va face numai după propunerea șefului secțiunii respective și numai cu învoirea specială a directorului. În acest caz se va nota în registrul de inventar la rubrica de observațiuni, semnându-se de custodele respectiv și de director.

d) Modul de achizițiune al colecțiilor

Art. 11. Colecțiile Muzeului se sporesc în următoarele moduri:

- a) Prin excursiuni, expedițiuni și explorări sistematice organizate de personalul Muzeului;
- b) Prin cumpărare;
- c) Prin donațiuni de tot felul;
- d) Prin schimburi.

e) Donațiuni

Art. 12. Direcțiunea Muzeului este obligată a ține un *Registru special de donațiuni*, cu cotor, din care va elibera donatorului o chitanță pentru obiectele dăruite Muzeului. Direcțiunea Muzeului nu este totuș obligată de a primi orice donațiune și de a încorpora în colecții obiecte, pe care, în urma studiului, le-ar găsi că nu merită a fi încorporate în ele.

Art. 13. Obiectele donate și găsite că merită a fi expuse în sălile publice vor purta pe etichetă numele donatorului. Totuș, colecțiile publice fiind alcătuite în virtutea unui plan sistematic de instrucție și popularizare, bazat pe expunerea numai a tipurilor caracteristice, Direcțiunea Muzeului nu poate fi obligată de a expune în întregime colecțiuni ce-i s'ar dărul și care nu ar intra în cadrul planului unitar al colecțiilor fiecărei secțiuni.

Art. 14. Direcțiunea Muzeului poate accepta și donațiuni în bani sau alte valori, fie pentru achizițiuni de colecțiuni și materiale, fie pentru organizări de expedițiuni, explorări, etc. În acest caz ea va prezintă însă, atât Ministerului Instrucțiunii Publice cât și donatorului, acte justificative detaliate de modul de întrebuințare a acestor sume. Obiectele achiziționate sau colectate se vor trece în inventar cu specificarea numelui donatorului.

CAP. III.

DESPRE LABORATOARE, ATELIERE ȘI BIBLIOTECĂ

Art. 15. Pentru studiile și cercetările științifice, precum și pentru prepararea și clasificarea colecțiilor, Muzeul are laboratoriile și atelierele sale, special amenajate spre a putea servi lucrărilor ce se fac în Diferitele ramuri ale științelor naturale, precum și o bibliotecă pentru diferitele specialități.

Art. 16. Laboratoarele și biblioteca Muzeului servesc în primul rând lucrărilor personalului științific al acestui institut. Totuș, cu învoirea Direcțiunii, pot fi admise a lucra în ele și persoane străine, care au pregătirea științifică necesară spre a putea face cercetări speciale în diferitele domenii ale științelor naturale, precum și specialiștii cari fac studii asupra colecțiilor științifice ale Muzeului sau asupra naturii țării.

Art. 17. În atelierele de preparatorie — dermoplastică, osteologică, etc. — se vor prepara numai obiectele destinate colecțiilor Muzeului. Direcțiunea Muzeului poate totuș îngădui preparatorilor ca, în orele libere, să facă și lucrări particulare, mai cu seamă colecțiuni didactice sau preparate care au a servi la scopuri culturale.

Art. 18. Toate aparatele, instrumentele și mobilierul din laboratoare și ateliere vor fi inventariate în registre speciale. Scăderi din inventar a obiectelor uzate sau deteriorate se vor face în urma propunerii șefilor acelor laboratoare sau ateliere și numai cu aprobarea directorului, notându-se în inventar la rubrica observațiilor.

Art. 19. Cărțile din bibliotecă vor fi inventariate într'un registru special și vor fi catalogate după autori și materii. Ele servesc numai trebuințelor Muzeului și a persoanelor admise a lucra în laboratoarele sale.

Art. 20. Pentru materialele consumabile din laboratorii și ateliere se vor ține *Registre speciale de depozite*, arătându-se întrebuințarea lor.

CAP. IV

DESPRE PERSONAL

a) *Directorul*

Art. 21. Conducerea științifică, tehnică și administrativă a Muzeului este încredințată directorului. El este șeful întregului personal și are răspunderea pentru starea și bunul mers al întregii instituțiuni.

Art. 22. Funcțiunea de director al Muzeului de Istorie naturală nu poate fi încredințată decât la persoane care întrunesc următoarele condițiuni: 1) Să poasă titlul de doctor în științele naturale, având ca specialitate — de preferință — zoologia; 2) să fi produs lucrări științifice importante de specialitate, și 3) să aibă cunoștințe aprofundate de muzeologie și metodele ei și să fi făcut practică în vre'un institut științific similar din țară sau străinătate.

Directorul, astfel ales, va fi numit cu titlul de *provizoriu*. În timpul primilor 5 ani de funcționare el va putea fi înlocuit, dacă va da dovezi că nu are aptitudinile necesare pentru a conduce un astfel de institut. După 5 ani el capătă de drept titlul de definitiv.

Numirea sa se face prin decret regal pe baza propunerii Ministrului Instrucțiunii Publice.

Art. 23. Directorul Muzeului de Istorie Naturală este asimilat, în rang, salariu, drepturi la gradație pentru vechime și drepturi de stabilitate, cu profesorii universitari.

Art. 24. Indatoririle directorului sunt:

a) El conduce și administrează întreaga instituție și este șeful direct al întregului personal;

b) Face planurile generale de organizarea tuturor felurilor de colecțiuni și hotărăște modurile de conservare, preparare și expunere a lor;

c) Dă directive pentru activitatea științifică din laboratoare și coordonează și armonizează lucrările personalului științific. Deasemenea el stabilește planurile generale de explorări științifice și organizează excursiunile sau expedițiunile în acest scop;

d) Dirije și supraveghează lucrările preparatorilor, desenatorilor, șefilor de ateliere și a întregului personal tehnic;

e) Conduce și controlează expunerea și etichetarea cât mai instructivă a colecțiilor publice, îngrijindu-se ca să se alcătuiască note și schițe explicative, modele, reconstrucții, desene, picturi murale călăuze, etc., pentru a înlesni cât mai mult popularizarea și a face astfel ca colecțiunile expuse să producă maximul de efect cultural;

f) Supraveghează conservarea în bună stare a colecțiilor și inventarierea lor, precum și se îngrijește de determinarea și clasarea de către specialiști a materialului științific adunat în depozitele Muzeului;

g) Poate organiza conferințe publice, cursuri libere, proiecțiuni cinematografice, etc., în sălile Muzeului, atât în interesul popularizării cât și al științei.

Când mijloacele vor permite construirea în localul Muzeului a unei săli speciale pentru conferințe, directorul va organiza în fiecare an la o epocă anumită un ciclu de conferințe publice sau de cursuri speciale cu demonstrațiuni, la care va participa în mod obligatoriu întregul personal științific al Muzeului. Directorul poate invita să țină conferințe și pe alți oameni de știință din țară sau străinătate, exploratori științifici, etc., din toate ramurile științelor naturale;

h) Redactează publicațiunile științifice ale Muzeului, în care se vor consemna rezultatele studiilor și cercetărilor făcute în laboratoarele acestui institut. În acest scop, când fondurile disponibile vor permite, se va publica un buletin al Muzeului de Istorie Naturală, Cataloagele rezonate ale colecțiilor și o Arhivă specială pentru studiile și cercetările asupra țării și popoului român;

i) Regulamentează raporturile Muzeului cu publicul, studenții Universității și a diferitelor școli superioare, școli, etc., atât întrucât privește vizitarea colecțiilor publice cât și privitor la condițiile în care persoanele străine pot fi admise a lucra în colecțiile de studii și cercetări și în laboratoarele Muzeului;

j) Se îngrijește de noile achizițiuni pentru îmbogățirea și completarea colecțiilor, în care scop face călătorii, întreține relațiuni cu voiajorii și stațiunile științifice și cu magaziile de obiecte naturaliste din lume și stă în legături de schimb cu muzeele din străinătate și cu alte asemenea institute;

k) Supraveghează întreținerea în bună stare a localului și regulata funcționare a tuturor instalațiilor, precum și ținerea la curent a tuturor inventariilor de mobilier, aparate, etc. și a registrelor de materiale consumabile din depozitele Muzeului;

l) Conduce administrația Muzeului și întreține în acest scop corespondența cu Ministerul Instrucțiunii Publice, precum și cu alte autorități sau instituțiuni. Incassează fondurile prevăzute pentru cheltuelile Muzeului și prezintă Ministerului acte justificative pentru întrebuințarea lor, conform legii contabilității Statului. Alcătuiește proiectele de buget anuale ale Muzeului.

Art. 25. În lipsa Directorului, afacerile curente ale Muzeului se conduc de subdirector, iar în lipsa unui subdirector de către unul din custozi desemnat de director de a îndeplini această funcțiune.

Art. 26. Directorul Muzeului este ajutat în îndeplinirea atribuțiilor sale de personalul științific și administrativ, care este pus sub ordinele sale directe. În acest scop se va ține în cancelaria Muzeului un *Registru de ordine*, în care directorul va înscrie dispozițiunile sale și de care personalul vizat va semnă că a luat cunoștință spre executare. Condica de ordine face parte din arhiva cancelariei Muzeului.

Art. 27. Directorul Muzeului de Istorie Naturală din București este consilierul permanent al Ministerului Instrucțiunii Publice în toate chestiunile privitoare la organizarea și funcționarea Muzeelor cu colecțiuni de Istorie Naturală din tot cuprinsul Regatului României.

El este deasemenea reprezentantul de drept al Muzeului față de toate autoritățile care ar cere avizul său în diferite chestiuni științifice, economice sau culturale.

b) Personalul științific

Art. 28. În afară de Director, personalul științific al Muzeului se mai compune din:

a) *Custozi* (Conservatori) sau *Șefi de secțiuni* și b) *Asistenți*.

Custodele cel mai vechiu, sau cel pe care-l desemnează directorul, îndeplinește tot odată și funcțiunea de subdirector.

Art. 29. Personalul științific al Muzeului este asimilat — în rang, salariul drepturi la gradație pentru vechime și drepturi de stabilitate — cu personalul științific al laboratoarelor universitare, și anume: Custozii sau șefii de secțiuni se asimilează cu șefii de lucrări iar asistenții cu asistenții universitari. Pentru

merite deosebite câştigate în acest Muzeu și publicațiuni științifice importante custozii, pot fi înaintați — după cel puțin 10 ani de serviciu — la rangul și salariul de profesori agregați. Drepturile la gradații pentru vechime, câştigate prin serviciul în alte laboratoare sau în învățământ, contează.

Art. 30. Custozii și asistenții trebuie să posedă titlul academic corespunzător pentru specialitatea pentru care sunt numiți. Se poate face excepție de la aceasta numai pentru unii specialiști recunoscuți, care au dat dovadă de activitate îndelungată într-o specialitate sau care fac deja parte din personalul științific al Muzeului de cel puțin 10 ani.

Custozii sunt numiți prin decret regal, după recomandarea directorului, iar asistenții prin deciziune ministerială.

Art. 31. În afară de personalul științific bugetar, Muzeul mai poate avea și custozii sau asistenți onorifici sau voluntari, pentru anume secțiuni speciale.

Art. 32. Indaroririle custozilor sunt:

a) De a secundă pe director în conducerea, organizarea și administrarea Muzeului și de a executa orice fel de însărcinări ce li se dă în această privință.

b) De a îngrijii fiecare de buna stare și de îmbogățirea colecțiilor ce le sunt date în păstrarea lor și de a le determina, prepară, conservă și clasifică conform prescripțiilor științei. Ei vor face inventarele acestor colecțiuni și le vor ține la curent, precum și vor face — după directivele directorului — cataloagele rezonate ale colecțiilor.

c) De a studia și determina materialul științific recoltat — de ei sau de alte persoane — în excursiuni, expedițiuni și explorațiuni, sau provenit din cumpărături, donațiuni, schimburi etc. și de a-l prepară, etichetă și conservă; încorporându-l în colecțiunile Muzeului.

d) De a aranja, conform planului general hotărît de director, obiectele și preparatele care compun colecțiunile publice și de a le completa valoarea lor instructivă prin etichete, note, schițe, modele etc., cât mai explicite.

e) De a supraveghea și îndrumă prepararea obiectelor aparținând colecțiilor din secțiile ce le administrează fiecare din ei.

f) De a ține la curent inventariile întregii averi a Muzeului — bibliotecă, laboratoare, mobilier, vitrine, aparate, instrumentee, etc. — și registrele de materiale consumabile din depozite.

g) De a supraveghea sălile publice, controlând: deschiderea și închiderea regulată a Muzeului, ordinea, curățenia localului, personalul de pază, etc.; de a da explicațiuni la cerere școalelor sau străinilor care vin să viziteze Muzeul, precum și de a sta la dispozițiunea persoanelor care vor să facă studii speciale în colecțiunile științifice și în laboratoarele Muzeului.

h) În lipsa unui secretar special, de a face lucrările de cancelarie, corespundența și contabilitatea Muzeului precum și a ține arhiva.

i) Fiecare custode prezintă directorului la finea anului bugetar un raport de dezvoltarea colecțiilor date în păstrarea sa și de studiile științifice făcute în secțiunile ce le administrează, spre a servi la alcătuirea raportului general anual.

Art. 33. *Asistenții* au îndatorirea de a asista pe director și pe custozi în lucrările lor științifice, tehnice și administrative. Ei vor lua parte la determinarea, prepararea, conservarea și inventarierea colecțiilor, precum și la lucrările necesare pentru expunerea și etichetarea lor. În lipsa de custozi suficienți, directorul poate încredința asistenților și conducerea unor anume secțiuni pentru care s'au specializat.

c) *Despre preparatori și desenatori*

Art. 34. Preparatorii și desenatorii au acelaș salariu ca și asistenții, cu dreptul la gradatie pentru vechime. Totuș, lor nu li se cere să aibă un titlu academic, ci numai să dea dovada că posedă cunoștințe suficiente științifice în specialitate pentru care lucrează și că sunt maeștri buni în arta și meseria pentru care sunt angajați, precum și că posedă metodele de a colecta material științific. Preparatorii pot fi angajați și cu contract din străinătate.

Art. 35. Indatoririle *preparatorilor* sunt:

a) De a face excursiuni pentru a aduna material de colecțiuni precum și de a întovărăși și ajuta pe director și custozi în excursiunile lor de explorări științifice.

b) De a prepara materialul adunat după indicațiunile ce li se dau de către personalul științific și de a face preparate instructive, modele etc., pentru colecțiile publice.

c) De a revizui în permanență toate colecțiunile din sălile publice și din depozitele științifice spre a le întreține în bună stare, a despulbera dulapurile, a le desinfecță și a repara orice început de stricăciune a preparatelor și obiectelor din colecțiuni.

d) De a ține inventariile tuturor uneltelor și mobilierului din atelierele lor și registre de materialul consumabil ce li se dă în paza lor.

e) De a învăța arta de a prepara, conserva și face colecțiuni pe absolvenții școlilor normale care vin să facă practică în atelierele Muzeului.

Art. 36. Maeștrii preparatori pot fi ajutați în lucrările lor de *ajutori de preparatori, taxidermiști* etc.

Art. 37. Indatoririle *desenatorilor* sunt:

a) De a scrie caligrafic etichetele și textele explicative pentru colecțiunile publice.

b) De a face schițe, desene, reconstrucțiuni etc. pentru explicarea colecțiilor publice, precum și picturi murale pentru diorame sau vederi din natură, cari completează valoarea instructivă a colecțiilor expuse.

c) De a face desenele necesare pentru studiile și publicațiunile personalului științific.

d) *Personalul tehnic, administrativ și personalul de serviciu*

Art. 38. Muzeul are un personal special: pentru administrațiunea sa interioară, pentru paza localului și a instalațiunilor sale de apă, lumină, căldură, avarii, mobilier, vitrine, depozite de combustibil și de materiale etc.; pentru

paza ordinii în sălile publice când Muzeul este deschis; pentru întreținerea curățeniei; pentru serviciul laboratoarelor ș. a. m. d.

Aceștia sunt: intendent, mecanic, lemnar, portar, paznici, laboranți și servitori.

Art. 39. Numărul acestor funcționari se va prevedea în bugetul anual al Muzeului potrivit necesităților și dezvoltării pe care o va lua acest institut și în raport cu fondurile bugetare de care se va dispune. Salarile lor se vor fixa după normele instituțiilor similare și a laboratoarelor universitare.

V. DISPOZIȚIUNI FINALE

Art. 40. Directorul Muzeului este autorizat ca în limitele prescripțiilor acestui regulament general să ia dispozițiuni și să facă regulamente speciale privitoare:

- a) La serviciul interior și îndatoririle personalului.
- b) La modul de vizitare al Muzeului de către public, studenți, școale, străini, etc.
- c) La modul de funcționare și de administrație al diferitelor secțiuni.
- d) La folosirea colecțiilor științifice, laboratoare, bibliotecă, etc. și la condițiile de admisibilitate a persoanelor străine în ele.
- e) La publicațiunile Muzeului, și
- f) la stabilirea tuturor modalităților pentru punerea în aplicare a principiilor prevăzute în prezentul regulament.

Art. 41. Toate autoritățile și serviciile Statului și în special organele administrative, agricole, silvice, serviciile pescăriilor, etc., sunt îndatorate a da tot concursul lor și a înlesni personalului Muzeului studiile și explorările științifice în tot cuprinsul țării precum și a semnală direcțiunii Muzeului de câte ori s'ar descoperi în vreo localitate obiecte științifice interesante.

CUPRINSUL

	Pag.
Precuvântare.	I
I. Insemnătatea generală a muzeelor și evoluția lor	3
II. Muzeele din România și starea lor actuală	6
1. Nevoile la cari au a răspunde muzeele din România	6
2. Muzeele din vechiul Regat.	9
3. Muzeele din provinciile alpite	13
Basarabia	13
Transilvania și Banat	14
Bucovina	17
III. Plan pentru organizarea generală a muzeelor din România	18
1. Muzeele naționale (Muzeu generale)	19
2. Muzeele speciale	21
3. Muzeele provinciale.	23
4. Muzeele regionale, comunale sau districtuale.	24
IV. Politica statului în chestiunea organizării muzeelor	26
V. Principiile de organizare ale unui muzeu	28
Ultim cuvânt: Rolul Academiei Române în chestiunea organiza- nizării muzeelor în România	33
Anexă: Proiect de regulament al Muzeului de Istorie Naturală din București	35

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

